

Česká lesnická akademie Trutnov
střední škola a vyšší odborná škola

DĚJEPIS

Název: **001_Úvod do dějepisu – prezentace**

Obor: 41-45-M/01 Mechanizace a služby

Ročník: 1.

Autor: Ing. Jiří Franc

Obsah

- 1. Základní pojmy**
- 2. Význam historie pro náš život**
- 3. Pomocné vědy historické**
- 4. Dělení historie**
- 5. Postup při studiu historie**

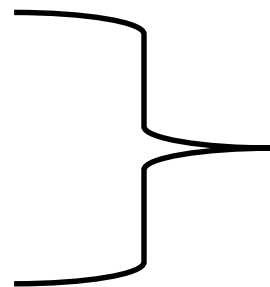
1. Základní pojmy

A. Historie / dějiny - slovo historie pochází z řeckého slova *storta*, latinsky *historia* a znamená přesně „*to, co se stalo*“. Oba tyto pojmy bývají chápány **ve dvou významech**:

- 1) **vývoj lidské společnosti** v běhu času
- 2) **věda zkoumající minulost lidstva** s cílem sestavit její pravdivý obraz

Pokud vycházíme z bodu 2) používají se **k označení této vědy** také pojmy:

- **dějepisectví**
- **historická věda**
- **historiografie**

z jazykového hlediska jde o synonyma ke slovu historie

Dějepis - vyučovací předmět zabývající se dějinami.

B. Historické prameny – k poznání dějin využíváme studium mnoha zdrojů informací, které označujeme jako historické prameny. Jsou to:

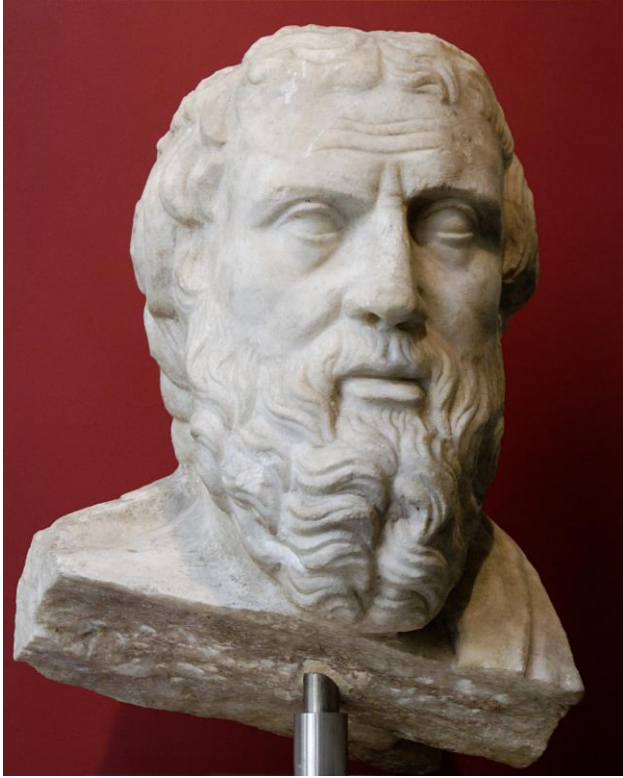
1. **lidské pozůstatky**
2. **pozůstatky lidské činnosti**

Prameny dělíme na:

- a) **hmotné** – nálezy předmětů lidských kultur (muzea, galerie, skanzeny)
- b) **písemné** – různé písemnosti (archivy, knihovny)
- c) **obrazové** – mapy, kresby, obrazy (archivy, knihovny, galerie, kostely, kláštery)
- d) **zvukové a vizuální** – mediální záznamy (filmové, TV a rozhlasové archivy)
- e) **tradiční** – mýty, pověsti, písně
- f) **orální (ústní)** – používány od 2. pol. 20. století – obraz lidské historie zjištěný např. formou rozhovoru – sdělení osobních prožitků, jednání v životních situacích a jejich důvodů. Protože je lidská paměť omezená a každý si danou věc pamatuje trochu jinak, **jsou to prameny velmi sporné**. Samotný orální pramen bez ověření pramenem psaným nebo hmotným není zcela důvěryhodný.

2. Význam historie pro náš život

- A. Poznání minulosti** – z různých důvodů chceme vědět jak a proč to kdysi probíhalo.
- B. Pochopení přítomnosti** – na přítomnost mají vliv i různé minulé děje. To se týká nejen jednotlivce, ale i celých národů.
- C. Poučení pro naše budoucí jednání** – u nás ve střední Evropě ovlivněné ve 20. století zkušenostmi dvou totalitních režimů, by to měl být přirozený zájem každého jedince.
- D. Zdroj vlastenectví** – v ideálním případě hrdost na výkony našich předků v nejrůznějších oblastech lidského konání. Tato hrdost nám může jako určitý závazek vůči minulým generacím pomáhat v našem vlastním osobním i profesním životě.

„Toto jest Hérodota z Harlikarnéssu vyprávění o dějinách, aby časem neupadlo v zapomenutí, co lidé vykonali, aby se zachovala sláva velikých a podivuhodných činů, které dokázali jednak Řekové, jednak barbari, a konečně, proč mezi sebou Řekové i barbari vedli války.“

- **Hérodotos** z Halikarnássu (asi 484 – 425 př. n. l.) byl prvním významným antickým historikem, nazýván „otcem dějepisu“. Autor díla **Dějiny**, z něhož je výše uveden úvodní text.
- **Hérodotos si nepočínal vždy jako vědec**, jeho dílo obsahuje i mnoho pověstí a pohádek.

Zamyšlení a diskuze nad ukázkami z první knihy Hérodotových Dějin –

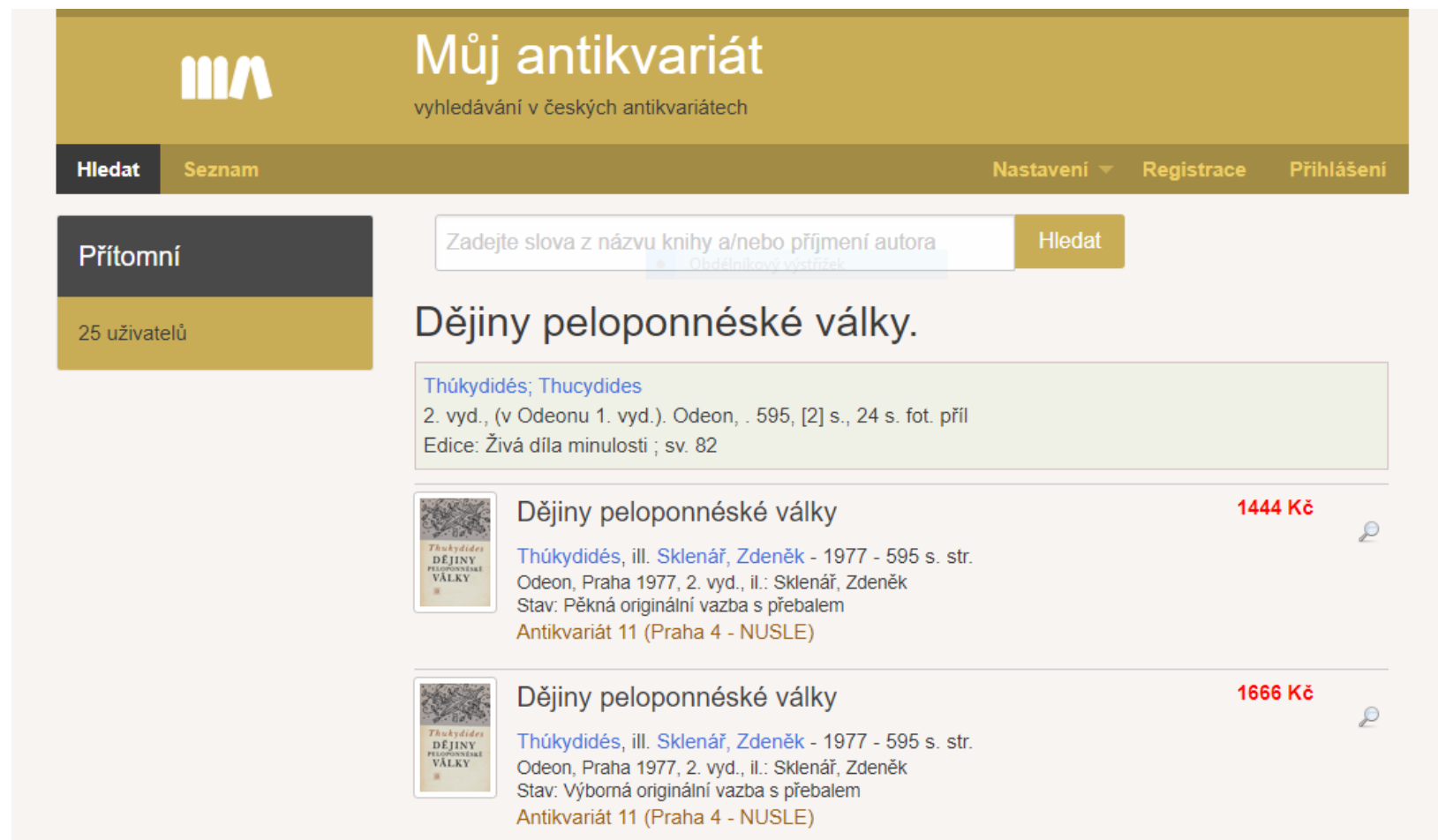
- strana 41 – 42, Peisistratos, samovládce Athén – 546-527 př. n. l.
- strana 57 – 59, vláda médského krále Déioka, který vládl v oblasti dnešního Íránu v 8. st. př. n. l.

„Činy pak v té válce vyvedené, uznal jsem za dobré, nepsati tak, jak jsem o nich náhodně zvěděl, aniž jak se mně zdálo, ale jak jsem je sám přítomností svojí seznal i jak jsem o každém co nejdůkladnější zprávy od jiných vypátral.“

- **Thúkydidés** (asi 460 – 400 př. n. l.) řecký (athénský) politik, vojenský velitel a historik. Byl **historikem své doby**. Během 28 let vyhnanství sepsal dílo **Dějiny peloponéské války**, která probíhala v letech 431 – 404 př. n. l. Krátká ukázka pochází z 22. článku první knihy (dílu).
- Je **zakladatelem vědeckého dějepisectví**, protože z dějin zcela vyloučil božské zásahy a ve všem hledal přirozené příčiny, především politické a hospodářské.
- Většinu jím uváděných skutečností se později podařilo potvrdit.

- Jak napovídala nabídka v českých antikvariátech v polovině roku 2020, díla antických historiků mají zjevně co říci i současníkům ...

The screenshot shows the website 'Můj antikvariát' (My antique shop) with a search bar and navigation menu. The search results for 'Dějiny peloponnéské války' (The History of the Peloponnesian War) by Thucydides are displayed. Two listings are visible, both from Antikvariát 11 (Praha 4 - NUSLE). The first listing is priced at 1444 Kč and the second at 1666 Kč. Both listings mention the publisher Odeon, Prague 1977, 2nd edition, 595 pages, and a foreword by Zdeněk Sklenář.

Můj antikvariát
vyhledávání v českých antikvariátech

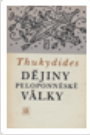
Hledat Seznam Nastavení Registrace Přihlášení

Přítomní
25 uživatelů

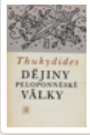
Zadejte slova z názvu knihy a/nebo příjmení autora Hledat

Dějiny peloponnéské války.

[Thúkydídés; Thucydides](#)
2. vyd., (v Odeonu 1. vyd.). Odeon, . 595, [2] s., 24 s. fot. příl
Edice: Živá díla minulosti ; sv. 82

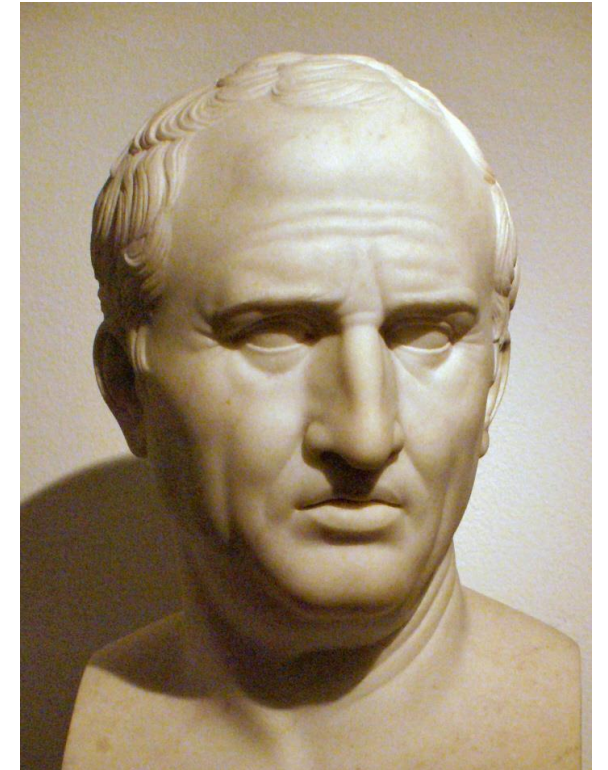
 Dějiny peloponnéské války **1444 Kč**

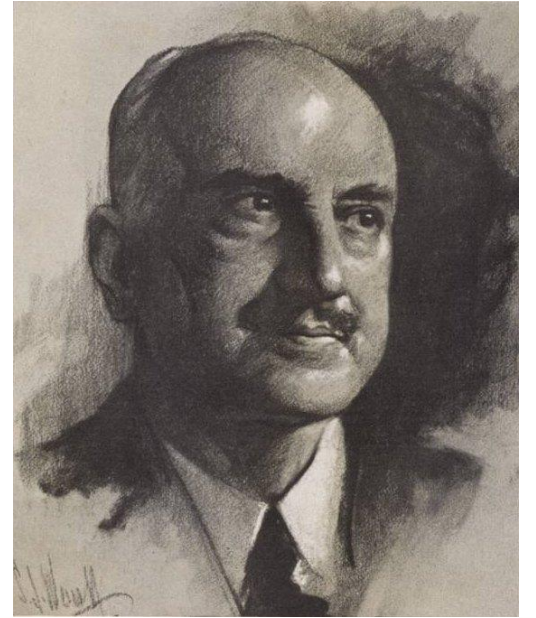
[Thúkydídés](#), ill. [Sklenář, Zdeněk](#) - 1977 - 595 s. str.
Odeon, Praha 1977, 2. vyd., il.: Sklenář, Zdeněk
Stav: Pěkná originální vazba s přebalem
Antikvariát 11 (Praha 4 - NUSLE)

 Dějiny peloponnéské války **1666 Kč**

[Thúkydídés](#), ill. [Sklenář, Zdeněk](#) - 1977 - 595 s. str.
Odeon, Praha 1977, 2. vyd., il.: Sklenář, Zdeněk
Stav: Výborná originální vazba s přebalem
Antikvariát 11 (Praha 4 - NUSLE)

- „*Historia magistra vitae*“ tedy „Historie je učitelkou života.“
- **Marcus Tullius Cicero** (106 – 43 př. n. l.) římský řečník, politik, filosof a spisovatel.
- Myšlenku, že člověk by si měl uvědomovat souvislost mezi minulostí, přítomností a budoucností, zaznamenal nejvýznamnější řečník období antiky v díle *O řečníku*.

„Ti, kdo si nepamatují minulost, jsou odsouzeni k tomu ji opakovat.“

George Santayana (1863 – 1952) – americký filosof španělského původu

The life of reason (Život rozumu 1905/06)

Úspěšné české značky – jeden ze zdrojů našeho národního sebevědomí

Bata

logo Slavia (1895 - 1905)

logo L&K
(Laurin a Klement 1905 - 1925)

logo Škoda (1926 - 1933)

logo Škoda (1926 - 1990)

logo Škoda (od 1999)

nové logo (od 2011)

ČTK

MANUFACTURE
* PRIM *
1949

Walter

3. Pomocné vědy historické

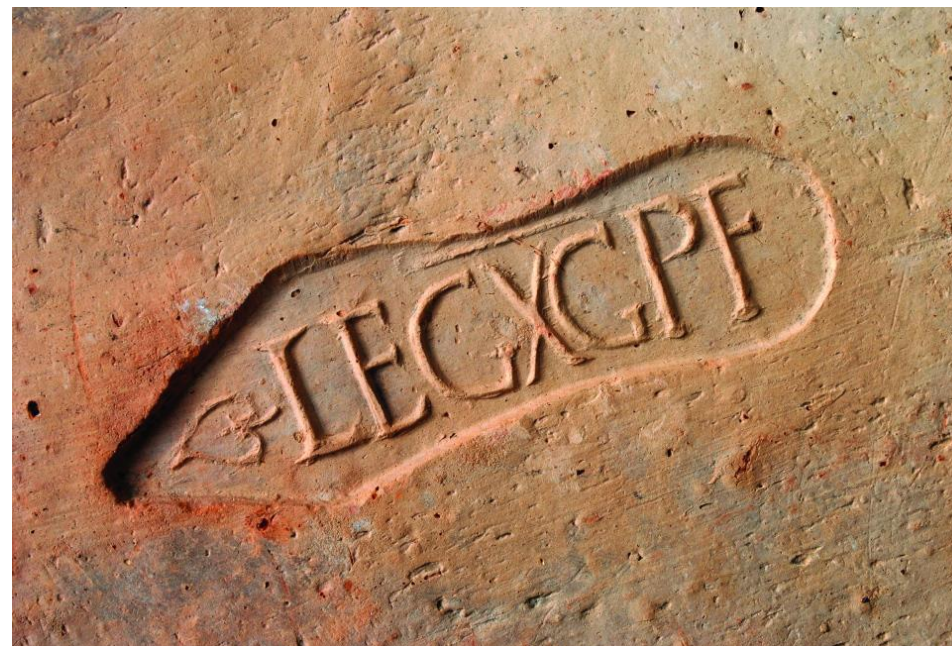
- **Pojem „pomocné“ je ale zavádějící. Jen těžko se dá představit práce historika bez znalostí alespoň dvou základních, a to paleografie a diplomatiky.**
- **epigrafika** (nápisy tesané do kamene či ryté do kovu),
- **paleografie** (správné čtení a časové a místní určení písma),
- **chronologie** (měření času u různých národů na různých místech),
- **metrologie** (délkové, hmotnostní a objemové míry v minulosti),
- **diplomatika** (nauka o úředních listinách, dopisech, apod.),
- **kodikologie** (zkoumání kodexů = rukopisů neúřední povahy),
- **heraldika** (nauka o štítech, erbech),
- **faleristika** (řády a vyznamenání),
- **vexilologie** (vlajky a prapory),
- **sfragistika** (pečetí),
- **genealogie** (rodové vztahy, rodokmeny),
- **numismatika** (platidla)

EPIGRAFIKA

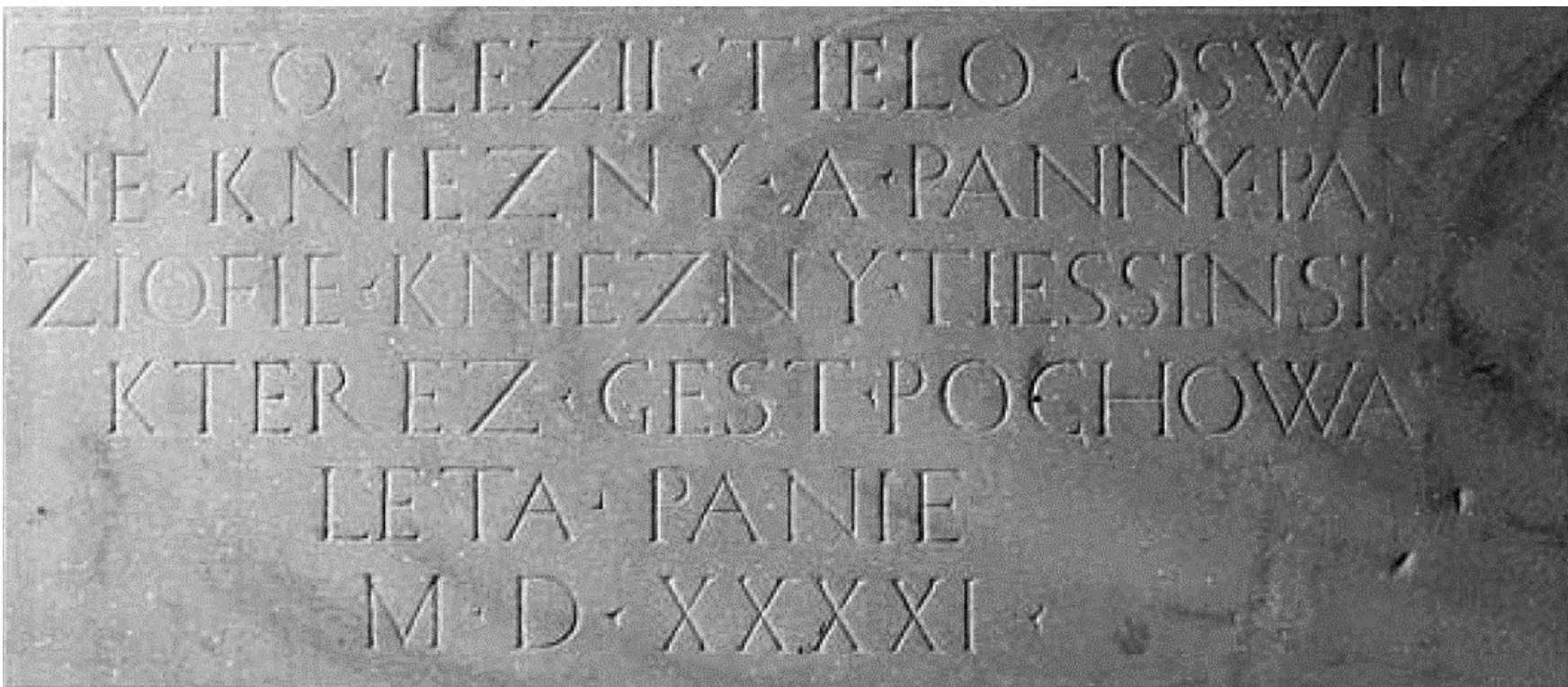

Kachel z hradu Rabí nese dva staročeské nápisy: „Papež pán pyšných poroďt psuótié“ a „tuto formu dětat Kubicě“.

Karikatura erbu papeže Pia II. – pes zde symbolizoval nečisté zvíře.

Nápisy na cihlách z [římského tábora u Mušova](#) - LEGXGPF (tj. Legio X Gemina Pia Fidelis – Legie desátá, zdvojená, zbožná, věrná) – 2 st. n. l.

- Farní kostel svatého Bartoloměje v Pardubicích – text na renesanční náhrobní desce kněžny Žofie Těšínské.

PALEOGRAFIE

a a a c c b c c t d
e e e r f g g h i k
l m n n o p q r r
s t t u v x x o r
& & & n n n

Bašćanská ploča – deska z chorvatského ostrova Krk s textem o prodeji louky. Napsána v 11. století nejstarším slovanským písmem – hlaholicí. Písmem zavedeným v 9. století na Velké Moravě misionáři (věrozvěsty) sv. Cyrilem (Konstantinem) a sv. Metodějem.

Latinka z období Karla Velikého – 8. století. Z tohoto písma vychází i současné písmo Times New Roman.

aaabbbcccd
ddadeeettff
ggghhhiiikk
llmnooors
ppppqqrrs
ttttuvwxyz

Gotické písmo, tzv. textura – 14. století.

aaabbbcccd
ddadeeettff
ggghhhiiikk
llmnooors
ppppqqrrs
ttttuvwxyz

Česká bastarda lomená – písmo používané v diplomacii v 15. a 16. století.

	Kurent - německé novogotické písmo kurzivní		Švabach - novogotické písmo tiskové	
	Majuskuly	Minuskuly	Majuskuly	Minuskuly
A				
Ä				
B				
C				
D				
E				
F				
G				
H				
CH				
I				
J				
K				
L				
M				
N				

	Kurent - německé novogotické písmo kurzivní		Švabach - novogotické písmo tiskové	
	Majuskuly	Minuskuly	Majuskuly	Minuskuly
O				
Ö				
P				
Q				
R				
S				
Š				
T				
U				
Ü				
V				
W				
X				
Y				
Z				

Švabach - nejznámější německé písmo historie se používalo od 16. do 19. století.
Kurent – běžné německé psací písmo používané od 17. do 20. století.

CHRONOLOGIE

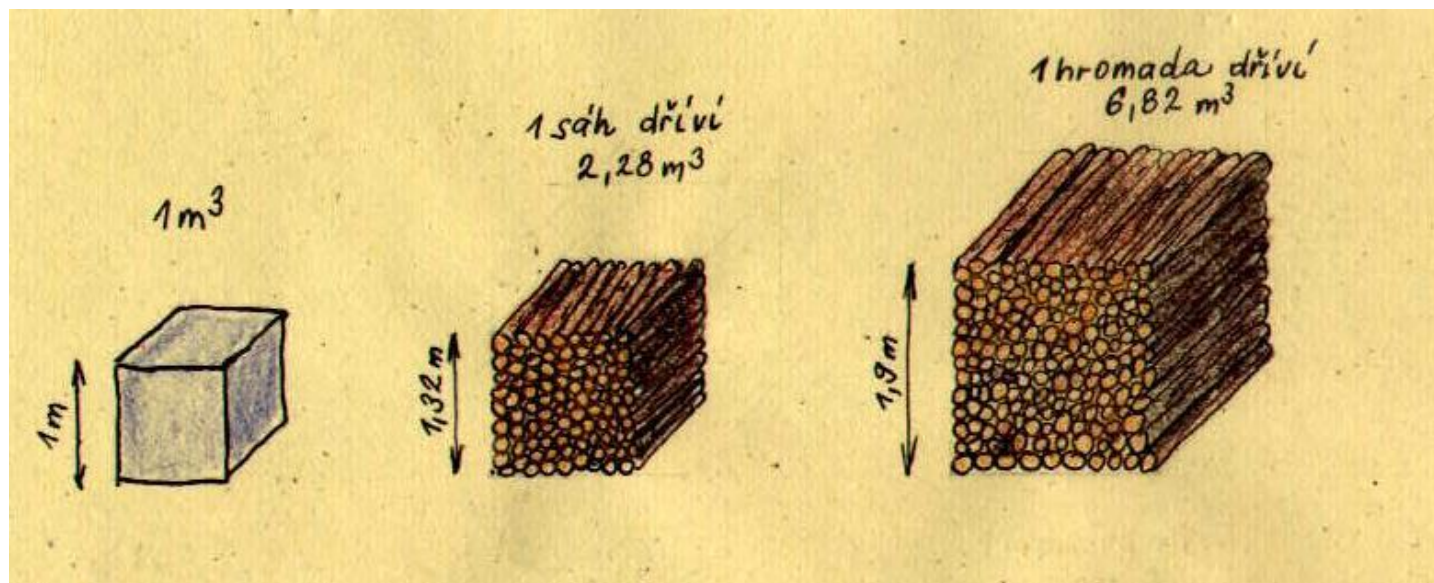

Datování Anno Dominy (léta Páně) bylo zavedeno v roce 525 n. l.

METROLOGIE

Některé staročeské jednotky

- 1 píd' = 19 cm = 10 prstů
- 1 palec (coul) = 2,634 cm
- 1 stopa = 31,608 cm
- 1 sáh = 1,774 metru
- 1 český loket = 59,391 cm
- 1 kámen = 10,2 kg = 20 liber
- 1 cent = 50 - 60 kg = asi 6 kamenů
- 1 máz = 1,4148 l
- 1 věrtel = 23,3406 l
- 1 kopa = 60 kusů 1 tucet = 12 kusů 1 veletucet = 144 kusů

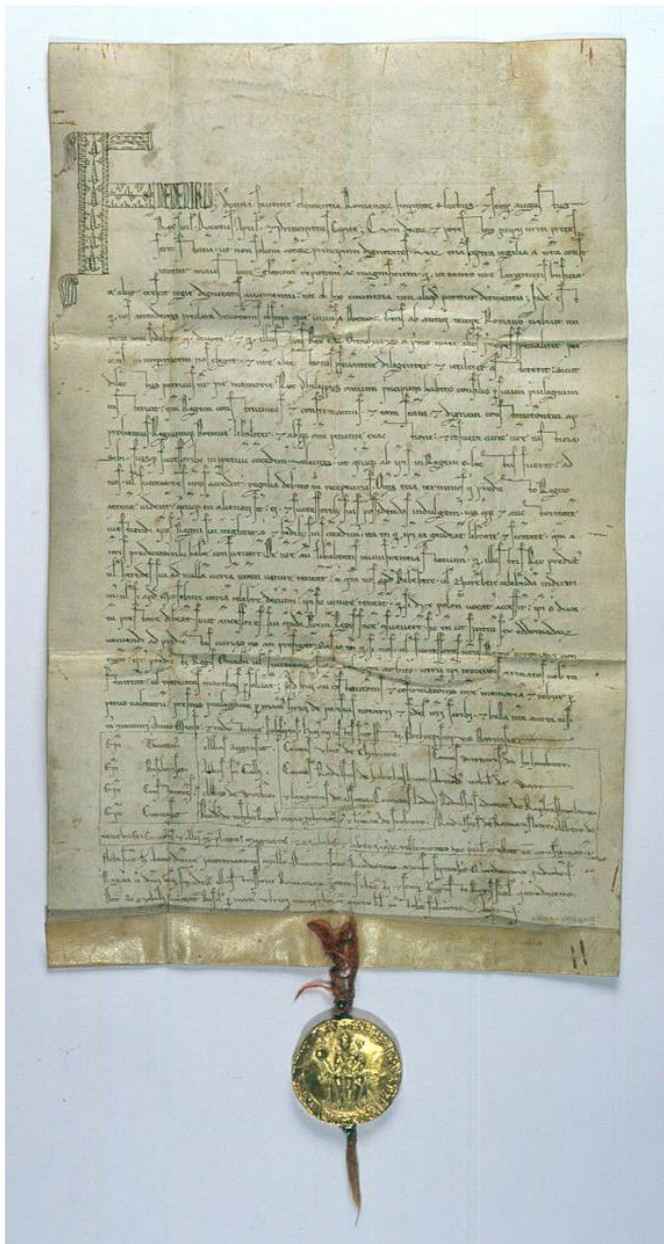
Loket český

59 cm

MÍRA PLATNÁ V DOBÁCH
1370-1763 - ZACHOVÁN
JEŠTĚ POUZE V LITOMYŠLI,
V PRAZE A LITOMĚŘICÍCH.

OSADA MĚSTA LITOMYŠLE 1938.

DIPLOMATIKA

Zlatá bula sicilská z roku 1212 potvrzuje Přemysla Otakara I. jako českého krále a prohlašuje jeho potomky za dědice českého trůnu

Desky zemské – nejstarší evidence o nemovitém a movitém majetku šlechty. Zápisem majetku do zemských desk se majetek stával dědičným majetkem rodu

Stížný list proti upálení Mistra Jana Husa je dokument z 2. září 1415. Své pečetě připojilo 452 českých a moravských šlechticů.

KODIKOLOGIE

Sinajský kodex – nejstarší dochovaná kniha - obsahuje větší část textu Starého zákona a téměř celý Nový zákon. Řecky psaný pergamenový kodex vzniklý ve 2. polovině 4. století n.l. byl nalezen v 19. st. v řeckém pravoslavném klášteře sv. Kateřiny na úpatí hory Sinaj v Egyptě.

Codex Gigas neboli Ďáblova bible.
Největší rukopisná kniha na světě.
Napsána mezi lety 1204 – 30.
Napsán v klášteře v Podlažicích u Chrudimi.
Rozměry 92 x 50,5 x 22 cm, váží 75 kg.
Předpokládá se, že vznikala 20 - 30 let.

Kromě Bible obsahuje např. historické či lékařské spisy, Kosmovu kroniku, kalendář nebo zaklínadla proti zlodějům. Původně 320 pergamenových listů (kůže ze zhruba 160 telat). Mimo 16 stran je napsán jedním písařem, což je unikátní.

V roce 1648, po obsazení Prahy švédskou armádou byla odvezena do Stockholmu. Švédsko odmítá knihu vrátit.

Vznik a návrhy VLAJKY 1918-1920

grafika: © P.2010

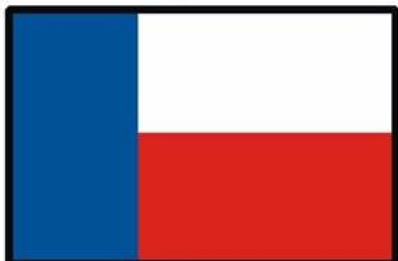
První vlajka 1918-1920

J.Kursa, květen 1919 (*)

V.Preissig, 1919

J.Benda, Červen 1919

V.Hofman, červen 1919

V.Preissig, 1919

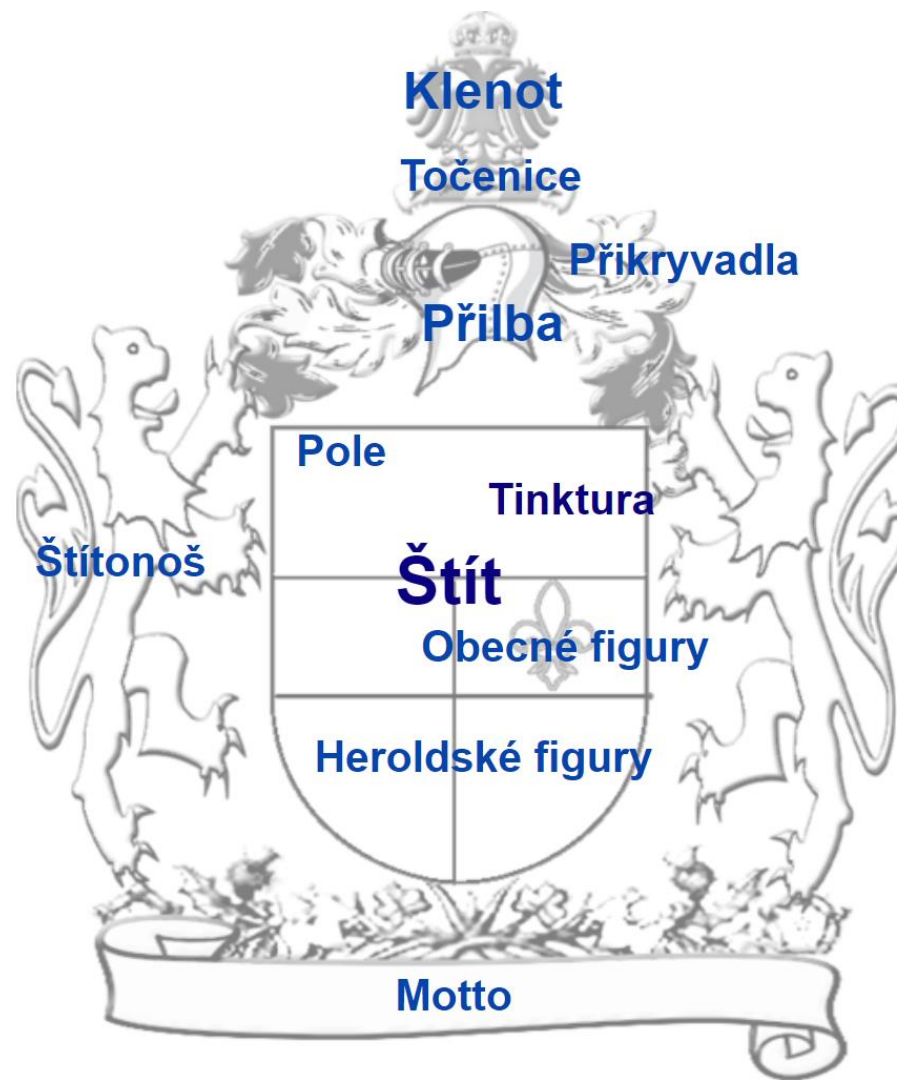
J.Jareš, Červen 1919

(*) **po optimalizaci 1920**

Návrh am.Slováků 1920

FALERISTIKA

Řád zlatého rouna je rytířský řád, založený roku 1430 burgundským vévodou Filipem Dobrým. Udělován velmistrem jako odměna za zásluhy vždy 30. listopadu. Současnou hlavou řádu je Karel Habsburský.

Řád Bílého lva je nejvyšší státní vyznamenání ČR. Uděluje se pouze hlavám států. Českým státním občanům se řád pouze propůjčuje

SFRAGISTIKA

Typář pečeti města Náchoda z roku 1570

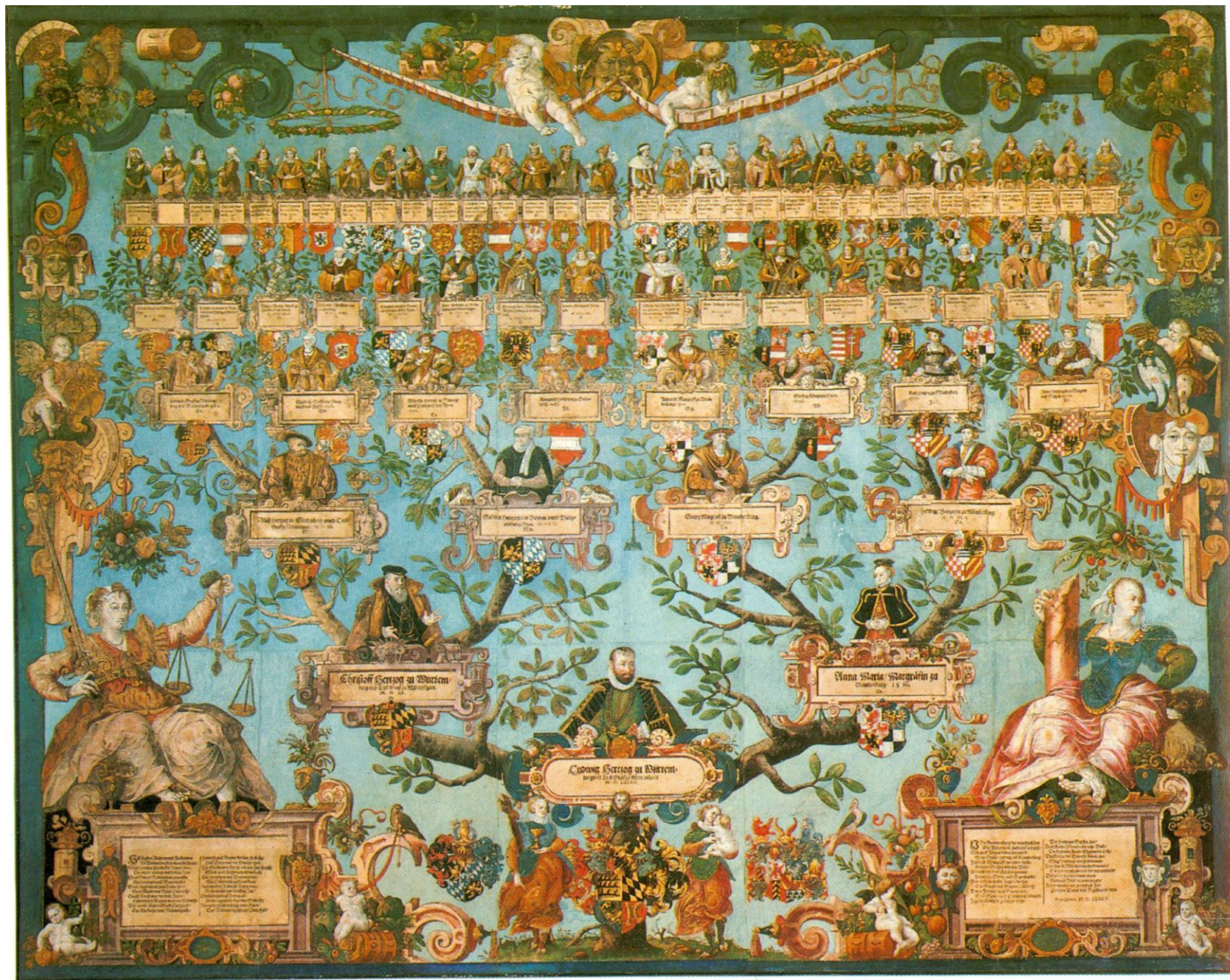

Pečeť krále Jiřího z Poděbrad

GENEALOGIE

V genealogii se dnes hojně využívá i výpočetní technika.

Pro osobní účely je možné využít službu [MyHeritage](https://www.myheritage.com) - jde o sociální síť zaměřenou na rodinu a příbuzenské vztahy. Umožňuje vytvářet elektronický rodokmen, sdílet rodinné fotografie, pořádat rodinná nebo dokonce rodová setkání a vyhledávat předky a příbuzné, kteří žijí třeba v zahraničí.

NUMISMATIKA

Mince Pražský groš , stříbro, mincovna
Kutná Hora - Václav II. (1283–1305)

Mince 5 Korun, stříbro, Rakousko-Uhersko 1907

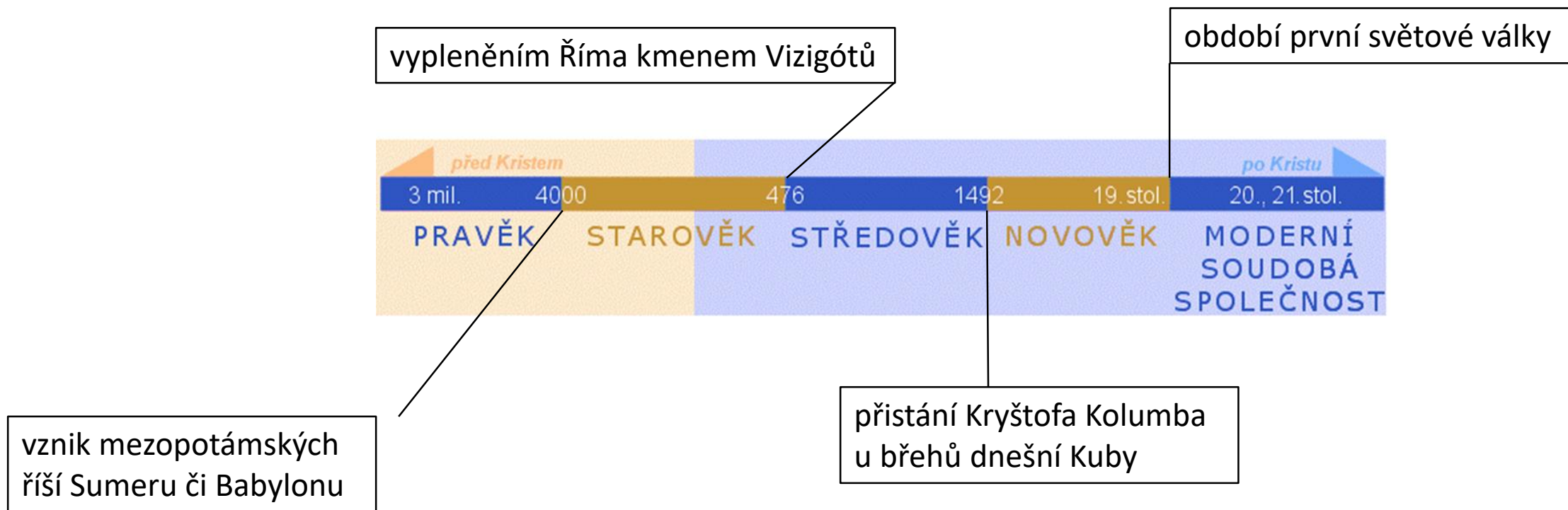

Mince ČSSR 5 Kč, mincovní kov CuNi, 1975

4. Dělení historie

- Dějiny rozdělujeme několika způsoby:

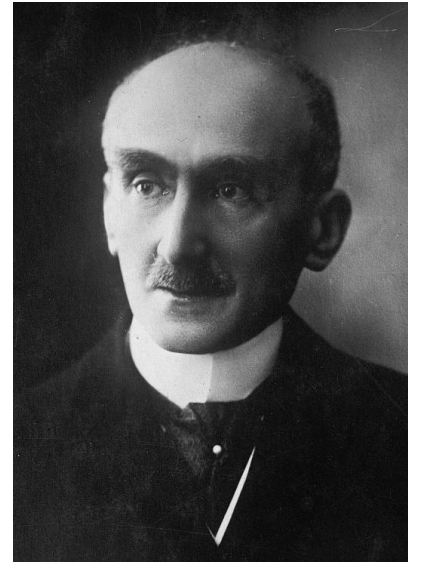
1. rozdělení na epochy (etapy): je sice nepřesné a berme jej orientačně, ale tradičně se používá pro svou jednoduchost

Charakteristická vlastnost pro čas je, že uplývá.

Minulost je již uplynulý čas.

Přítomný okamžik stále uplývá, takže teď prakticky není.

Přítomnost je něco, co se vměšuje do mé minulosti, když řeknu slovo, pak jeho první slabika je již minulostí, a také zasahuje do mé budoucnosti, svým jednáním se naklání do budoucnosti, vždy se rozhoduje s ohledem na budoucnost.

BERGSON HENRI, Hmota a paměť: eseje o vztahu těla k duchu. Praha: Oikoymenth, 2003

Henri Bergson (1859 – 1941) byl francouzský filosof, jeden z nejvýznamnějších filosofů přelomu 19. a 20. stol.

2. rozdělení podle způsobu výroby a vztahů ve společnosti: dříve velmi používaná

- **prvotně pospolná** společnost
- **otrokářská** společnost
- **feudální** společnost
- **kapitalistická (občanská)** společnost
- **komunistická** společnost

3. rozdělení podle přesně daných témat – např. dějiny doby vlády Přemyslovců, husitských válek, lesnictví v českých zemích, architektury v Hradci Králové, Janských Lázní ...

4. rozdělení podle kulturních směrů – hlavně pro zpřesnění rozdělení období středověku a novověku v Evropě:

- **románský sloh**
- **gotika**
- **renesance**
- **baroko**
- **rokoko**
- **klasicismus**
- **romantismus**
- **...**

5. Postup při studiu historie

Při vědecké práci historika se používají tyto postupy:

1. **Heuristika** – vyhledávání historických pramenů a literatury.
2. **Kritika** – ověřování pravosti, hodnověrnosti a použitelnosti pramenů.
3. **Interpretace** – správné porozumění a pochopení pramenů.
4. **Syntéza** – sepsání vlastního díla s použitím pramenů a zdrojů.
5. **Publikace** – zveřejnění výsledků vědecké práce.

Otázky:

1. Pojmy historie a dějiny lze chápat ve dvou významech. Jakých?
2. Co zkoumá historická věda?
3. Uveď minimálně tři důvody užitečnosti poznávání historie.
4. Které další vědy poskytují historické vědě často své poznatky?
5. Na jaká hlavní období dělíme chronologicky historii lidstva?
6. Jaké se užívají různými historiky mezníky na konci středověku a počátku novověku?
7. Prostřednictvím čeho zkoumá historik minulost?
8. Proč nemá historie sloužit politice a kdy se tak v našich dějinách například dělo?
9. Proč by historik měl znát více jazyků?
10. V obecné rovině jsou historickými prameny a
11. Orální historické prameny – co o nich víte?
12. Historické prameny dělíme na,,, a
13. „Otcem dějepisu“ bývá označován, autor díla.....
14. Autor Dějin peloponéské války je zakladatelem vědeckého dějepisectví, protože

.....

15. Vysvětlete, co měl Marcus Tullius Cicero na mysli tvrzením, že „*Historie je učitelkou života.*“
16. Jak rozumíte výroku filozofa Santayany: „*Ti, kdo si nepamatují minulost, jsou odsouzeni k tomu ji opakovat.*“
17. Vyjmenujte alespoň 5 pomocných věd historických.
18. Dvěma základními pomocnými vědami historickými jsou a
19. Čím se zabývá epigrafika, paleografie,, numismatika
20. Dělení na epochy dělí historii na tato období,,,,
21. Dělení na epochy je nepřesné, přesto se dále využívá. Proč?
22. Za přelom mezi pravěkem a starověkem bývá považován
23. Za přelom mezi starověkem a středověkem bývá považováno
24. Za přelom mezi středověkem a novověkem bývá považováno
25. Za přelom mezi novověkem a moderní dobou bývá považováno
26. Podle způsobu výroby a vztahů ve společnosti lze v dosavadním vývoji lidstva rozlišit těchto 5 typů společnosti
-
27. V českých dějinách bylo dvěma osobnostem přiděleno podobné přízvisko a to „otec národa“ a „otec vlasti“. Přiřadte k přízvisku správné jméno.
28. Seřadte ve správné posloupnosti následující umělecké směry: baroko, gotika, klasicismus, renesance, románský sloh.
29. Slovem *kritika* označujeme při historickém studiu
30. Slovem *interpretace* označujeme při historickém studiu

Zdroje:

- <http://www.dejepis.com/>
- SVOBODA, Ludvík. *Encyklopedie antiky*. 2. vyd. Praha: Academia, 1974.
- <http://antika.avonet.cz/>
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny>
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Historiografie>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/George_Santayana
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/H%C3%A9rodotos>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_pelopon%C3%A9sk%C3%A9_v%C3%A1lky
- <https://www.civitatis.com/en/sharm-el-sheikh/mount-sinai-catherines-monastery/>
- <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/130148055>
- <https://www.archeologienadosah.cz/clanky/archeologie-epigrafika>
- https://is.muni.cz/el/phil/podzim2017/HIAK102/um/ukazky_paleografie/
- <https://docplayer.cz/45233467-Univerzita-karlova-v-praze-fakulta-humanitnich-studii.html>
- <https://is.muni.cz/el/phil/podzim2017/HIAK102/um/prezentace/>
- http://www.jankopa.cz/wob/PH_001.html
- Autor: Michal Klajban – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11493750>
- Autor: emperor Frederick IIOriginal uploader was Pastorius at cs.wikipedia – Original source: Archiv České koruny 1158-1935, inv. č. 2, 1212, 26. září, Basilej (<http://www.mvcr.cz/archivnictvi/nkp/ack.html>)Transferred from cs.wikipedia; Transfer was stated to be made by User:sevela.p., Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3613431>
- <https://www.sochaz.cz/erby/attachment/erby-heraldika/>
- <https://www.stoplusjednicka.cz/pribeh-ceskoslovenske-vlajky-jak-vznikla-co-symbolizuji-jeji-barvy>
- Autor: Kozuch – Fotografie je vlastním dílem, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7971994>
- <https://www.aurea.cz/katalog/mince/frantisek-josef-i/5-koruna-1907-kb-nep-hranky-nep-rysky-mfcf111907kb4>
- Autor: Národní museum, Praha – Národní museum, Praha, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=9655553>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/MyHeritage>
- <https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/13878/V+388-12+Pb.pdf?sequence=1>